

47. Colette'in *L'Étoile Vesper* başlıklı yapıtında ikinci dünya savaşı, yaşlılık ve umudu koruma çabası

Çağrı EROĐLU¹

APA: Erođlu, Ç. (2022). Colette'in *L'Étoile Vesper* başlıklı yapıtında ikinci dünya savaşı, yaşlılık ve umudu koruma çabası. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 805-814. DOI: 10.29000/rumelide.1164889.

Öz

Colette'in (1873-1954) *L'Étoile Vesper* başlıklı kitabı, yazarın son dönem yapıtları arasında yer alır. İlk olarak Kasım 1945-Ocak 1946 arasında ELLE dergisinin ilk sayılarında basılan *L'Étoile Vesper*, 1946 yılında Milieu du Monde yayınevi tarafından yayımlanır. Yapıt, sağlık sorunları nedeniyle artık Palais-Royal'deki dairesinden çikamayan yazarın, İkinci Dünya Savaşı Paris'ine dair izlenimlerini, yaşlılığın getirdiği sağlık sorunlarını, geçmiş anılarını ve gündelik yaşamın zevklerini biraraya getirir. Artrit sorunu nedeniyle yürüyemeyen yazar, dışarıda yaşanan tehditkar savaşı penceresinden gözlemlerken geçmişin anımsattıklarını, yakın geçmişin ve şimdiki zamanının hissettirdikleri ile bağlantılandırır. Colette, olgunluk dönemi ürünü olan *L'Étoile Vesper*'de savaşın karanlığını ve yaşlılığın hissettirdiği karamsarlığı yaşam ve yazın deneyimi aracılığıyla yendiği bir dünyayı, yapıtlarının geneline hakim kadınsal bir duyarlılık üzerinden aktarır. Kısıtlı bir çevrenin kendisine sunabileceği tüm olanaklardan, kokular, sesler, renkler ve gökyüzünden ilham alan yazar bir yandan kendini bu sınırlı dünyanın merkezinde konumlandırır ve dış dünyanın acı verici gerçeğini, kurduğu bu küçük dünyanın uyumu ile dengelerken diğer yandan işgal altındaki Paris'in ve sağlık sorunlarının dayattığı kısıtlanmışlık düşünçesine karşı bir özgürlük alanı oluşturur. Bu bağlamda, bu çalışmada, tüm yazın yaşamı boyunca kendini özgürce ifade etmiş Colette'in *L'Étoile Vesper* başlıklı yapıtında, İkinci Dünya Savaşına dair gözlemlerinin yanı sıra, savaşın ve yaşlılığın hissettirdiği karamsarlığı karşı umudu koruma çabasının incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler : Colette, İkinci Dünya Savaşı, Yaşlılık, Karamsarlık, Umut

The second world war, the old age and the effort to protect the hope in *L'Étoile Vesper* by Colette

Abstract

L'Étoile Vesper by Colette (1873-1954) is among her recent works. *L'Étoile Vesper*, which was published in one of the early issues of ELLE magazine between November 1945-January 1946 was published by Milieu du Monde in 1946. The work combines the impressions of the author, who could not leave her apartment in Palais-Royal due to her health problems, about Paris during the Second World War, health problems caused by old age, past memories and pleasures of everyday life. While the author, who was unable to walk because of arthritis, observed the threatening war outside through her window, she associated the reminiscents of the past with the feelings of the recent history and her present time. In *L'Étoile Vesper*, a maturity work of Colette, she conveys the darkness of the war, the pessimism caused by old age and a world that she beats with the experience of literature through a feminine sensitivity, which dominates all of her works. The writer inspired from all the opportunities

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransız Dili ve Edebiyatı ABD (Ankara, Türkiye), cagriero@hotmail.com, eroglu@ankara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4672-9465 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 15.05.2022-kabul tarihi: 20.08.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1164889]

presented by a limited environment, scents, sounds, colors and sky positions herself at the center of this limited world and balances the painful truth of the external world with the harmony of her little world, on the other hand, she creates a freedom space against the idea of captivity imposed by Paris under occupation and her physical disability. In this context, in this study, in *L'Étoile Vesper* by Colette, who expresses herself freely along her literary life, it is aimed to examine her effort to protect the hope against a pessimism caused by the war and old age as well as her observations on the Second World War.

Keywords : Colette, The Second World War, Old Age, Pessimism, Hope

Giriş

Fransız yazar Sidonie Gabrielle Colette'in (1873-1954) 1946 yılında yayımlanan *L'Étoile Vesper* (*Akşam Yıldızı*) başlıklı anlatısı yazarın son dönem yapıtları arasında yer alır. Yazın yaşamına 1900 yılında, o dönemki eşi Henry Gauthier Villars, nam-ı diğer Willy ile birlikte kaleme aldığı *Claudine à l'école* (*Claudine Okulda*) ile başlayan Colette, 1906 yılında, evliliğinin sonlanmasından ardından, yapıtlarını önce Colette Willy ve 1923'ten itibaren sadece Colette adıyla yayımlar. Colette yapıtlarında, özyaşamöyküsünün ve dış dünyanın kendisine sunduklarını öznel bir bakış açısından yorumlar, karşıtlıklar ve uyumsuzluklarla örülü bir dünyayı birleştirici bir yaklaşımla aktarır. Yazarın, tüm yapıtına egemen bu bakış açısını bir kez daha ortaya koyan *L'Étoile Vesper*, ilk olarak Kasım 1945-Ocak 1946 arasında Elle dergisinde yayımlanmış, ardından 1946'da Milieu du Monde tarafından basılmıştır. On bir bölümden oluşan yapıtın ilk baskısı "Anılar" alt başlığını taşır. Philippe Lejeune anı türünün temel özelliğinin, yazarının döneminin tarihsel ve toplumsal tanığı olarak konumlanması ve kişisel olanın bireysel bakış açısıyla sınırlı kalması olduğunu belirtir (Lejeune, 2010, s. 13). Bununla birlikte, anı yazarı söz konusu sınırları aşarak hem bir tanık hem de özyaşamöykülerinde olduğu gibi metnin öznesi olarak da konumlanabilir (Lejeune, 2010, s. 13). Colette'in *L'Étoile Vesper* başlığı altında topladığı anıları da, bu sınır aşımına örnek oluşturacak biçimde hem belirli bir döneme dair tanıklığı hem de yazarın yaşamının özel bir dönemine ait bireysel öyküsünü aktarır. Yapıt, İkinci Dünya Savaşı ile yazarı evine tutsak eden artrit rahatsızlığının keşiştiği döneme tarihlenir ve bu özelliğiyle bir yandan tüm dünyayı sarsan savaşın yıkıcılığını diğer yandan ileri yaşın getirdiği sağlık sorunlarından kaynaklı hareketsizliğin yarattığı can sıkıntısını ortaya koyar. Savaşın ve yaşlılığın damgasını vurduğu bu özel dönemde yazar, uzak geçmişin bugününü renklendiren anıları ile yakın geçmişin gerçeği arasındaki uyumsuzluk ekseninde gerçekleşen düşünsel bir yolculuğa çıkar. Bu yolculuk, onun bundan böyle gündelik yaşamının akışını belirleyen kapalı kalma hali içinde kendisine bir özgürlük ve hareket alanı oluşturmasına aracılık eder. Öznel bir duyarlılık ve var olma halinin dışavurumuna aracılık eden gözlemlemek, yorumlamak, ilişkilendirmek ve bunların devamında yazıya dökmek eylemi üzerinden kurgulanan bu özgürlük alanında tehditkâr bir dış dünya ve bedensel engel gerçeği ile yaşamdan zevk alma ve onu anlamlı kılma çabası karşı karşıya gelir. Yapıtın başlığı *L'Étoile Vesper* de bu bağlamda anlam kazanır. Bilinen ismiyle Venüs ya da diğer isimleriyle Çoban, Akşam, Sabah ya da Tan Yıldızı olarak anılan gezegen hem sevgiyi hem de savaşı temsil eder. Güneş ile Ay'dan sonra gökyüzündeki en parlak cisim olan, kendisine kadınsı nitelikler atfedilen, akşam inerken aşkın ve güzelliğin simgesi kabul edilen, sabahın ilk ışıklarında görünür olduğunda ise Lucifer olarak anılan ve karanlığı simgeleyen Venüs, bu özellikleriyle Colette'in metninde karşıtlıklarla dolu ancak uyumlu bir dünyanın temsilcisine dönüşür. Dolayısıyla yapıt, bir yanında yaşlılık ve savaşın diğer yanında umudun ve iyimserliğin yer aldığı bu ikili yapı üzerinden incelendiğinde, XX. yüzyılın en önemli kadın yazarlarından olan Colette'in hem İkinci Dünya Savaşına ve yaşlılığa dair değerlendirmelerini hem de tüm olumsuzluklara karşın,

umudun hakimiyetinde bir dünya ve yaşam algısı oluşturmaya yönelik birleştirici bakış açısını açığa çıkarır.

Yaşamın iki yüzü: Yaşlılık ve Savaş

Colette, XX. yüzyıla damgasını vuran insani trajedilerin ortasına tarihlenen yapıtlarında genel olarak, yaşamın zevklerini, hüznlerini, çalkantılı kadın-erkek ilişkilerini, çocukluğunu, annesinin anısını, kır yaşamının sunduğu huzuru, kedi ve köpeklerinin varlıklarıyla kendisine hissettirdikleri mutluluğu aktarmış ve Julia Kristeva'nın ifadesiyle "aşk hayatının hüsrancıları ile toplumsal gerçeğin, özellikle de savaşın kendisini mecbur bıraktığı sınavlar karşısında, yaşamanın zevkine tutunmuştur" (Kristeva, 2011, s. 19)². Yazın yaşamı boyunca "başına buyruk, özgür, zalim ve merhametli" (Kristeva, 2011, s. 12) bir yazar olarak kalan Colette, günümüz dünyasının da ilgi alanları arasında yer alan kadınları, savaşı ve imgeleri de yapıtlarına kendine has bakış açısı ile taşımıştır (Kristeva, 2011, s. 61). Colette'in yazın yaşamında göze çarpan bir diğer özelliği ise siyasal olaylar karşısındaki tutumudur. Mona Ozouf, siyasi bağlılığın Colette'e bütünüyle yabancı bir kavram olduğunu söylerken (Ozouf, 1995, s. 260), Kristeva, I. Dünya Savaşı sırasında gazetecilik de yapmış olan yazarın XX. yüzyılın büyük siyasi olaylarını uzaktan izlediğini, özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında, *Le Petit Parisien*, *Gringoire*, *Candide* gibi işbirlikçi yayın organları ile sürdürdüğu ilişkisinin onu eleştirilere açık hale getirdiğini aktarır. Bununla birlikte, 1941 tarihli *Journal à Rebours*, 1942 tarihli *Paris de ma fenêtre* ve 1945 tarihli *Belles Saisons*'da yazarın gizli bir yüzü ortaya çıkar. Bu yapıtlarda yaşamın zevklerine bağlı, siyasi tarafgirlikten uzak bir Colette'in yanında, çevresinde yaşanmakta olanlar nedeniyle endişeli ve yaralı bir Colette de vardır. Kristeva'ya göre bu değişimde, savaş döneminde tanık olunanlar kadar yazarın üçüncü eşi Maurice Goudekot'nin 1941 yılının Aralık ayında Gestapo tarafından tutuklanması ve Compiègne'e³ gönderilmesi önemli bir rol oynamıştır (Kristeva, 2011, ss. 64-65). Francine Dugast-Portes da, söz konusu tutuklanmanın yazıya dökülmesinin, yazarın İkinci Dünya Savaşı sırasında sürdürdüğu bazı tartışmalı sosyal ilişkilerinden ve dostluklarından kaynaklı "hafif" duruşunun unutulmasına katkıda bulunduğunu belirtir (Dugast-Portes, 1999a, s. 183). Bu açıdan bakıldığında, *L'Étoile Vesper*'i de, İkinci Dünya Savaşını öznel bir deneyim üzerinden yansıtan ve Kristeva'ya göre, yazarın siyasal duyarlılığını yine kendine has anlatı evreni üzerinden aktardığı yapıtlar arasında değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

Çoğu zaman cephenin dışında kalan kadın yazarlar açısından, eril değerlerin taşıyıcılığını yapan ve edebiyatta eril kültürün hegemonyasına dahil olan savaş, bu bağlamda aktarılması sorunlu bir gerçeklik olagelmıştir. Bedensel ve ruhsal dayanıklılığı, gücü, zaferi ve üstünlüğu yücelten kahramanlık anlatılarının ne öznesi ne de tanığı kabul edilen kadın yazarların savaş anlatıları da, eril değerler bütünüünün uzağında, öznel deneyimler ve yaşanmışlıklar üzerinden biçimlenmiştir (Milkovitch-Rioux, 2000, ss. 3-5). Kadın yazarlar ve savaş anlatıları arasındaki bu sorunlu ilişki üzerinden değerlendirildiğinde, Colette açısından, savaşın merkezine olan fiziksel, düşünsel ve ideolojik mesafe daha da artar. Dönemin siyasal olaylarının anıştırılmadığı, herhangi bir ideolojik tarafgirliğin yansıtılmadığı, haklı ve haksız tarafın insani öyküler etrafından gösterildiği *L'Étoile Vesper*'de, yazar, cepheye en uzak noktadan, 1938 yılında taşındığı Palais-Royal'deki dairesinin penceresinden görebildikleri ve duyabildiklerinin yanı sıra eşinin tutuklanmasından itibaren artık korunaklı dairesine sızmış olan tehdidin üzerinde bıraktığı izi aktarır. Buna koşut olarak savaşı eril bakış açısının önemsiz

² Fransızca kaynaklardan yapılan alıntılar makale yazarı tarafından çevrilmiştir.

³ İşgal döneminde Paris'in yaklaşık 80 km. uzağında yer alan Compiègne'de, Almanlar tarafından kurulan ve 1941-1944 yılları arasında bir geçiş kampı olarak kullanılan Royallieu Kampı. Söz konusu yıllar arasında, 53.787 kiři tutuklanarak bu kampa getirilmiş ve bunlardan 49.860, Auschwitz, Buchenwald, Dachau gibi toplama kamplarına gönderilmiştir. (Rutkowski, 1981, s. 121)

kıldığı ve değersizleştirdiği gündelik ve mütevazı zevklerin, alışkanlıkların, ayrıntıların, diğer bir deyişle kadınınsı olanın ortasına yerleştirerek, yıkıcılığının gücünü zayıflatmaya çalışır.

Yapıtta irdelenen bir diğer gerçekliği oluşturan yaşlılığa gelince, Colette, XX. Yüzyılın başından itibaren, özyaşamöyküleri ve bireysel deneyimleri aracılığıyla yaşlılığı görünür kılan ve yaşamın bu dönemine dair olumlu bir bakış açısı geliştirilmesine ön ayak olan kadın yazarlar arasındadır (Keilhauer, 2005, s. 162). Colette için “yaşlanmak, yaşın gerektirdiği fiziksel yıpranmaya rağmen “kadın olma yaşından”, yani hem yaştan hem de cinsiyetten kurtulma ayrıcalığına kavuşmaktır” (Ozouf, 1995, s. 252). “Aşkın geçici düzensizliği”nin etkisini yitirdiği bu dönemde “kadınla erkek arasında kardeşçe bir ateşkes” başlar ve dolayısıyla aşk ve duygusal gerilim karşısındaki bu değişiklik yazara “özgürlüğün dinginliğini, duygusal yaşamın ve yara almama çabasının neden olduğu sıkıntıdan kurtulmuş bir varoluşun mutlu boşluğunu” sunar (Ozouf, 1995, ss. 251-252). Colette’in yazısına taşıdığı mücadeleci, alt üst olmuş bir yaşamı düzenleme becerisine ve cesaretine sahip kadın figürü, yaşamının ilerleyen dönemlerinde tüm canlıların sırrına vakıf olur (Ozouf, 1995, s. 254). Dolayısıyla bu dönemde Colette “keyifli bir yaşam bilgisine” ulaşır. (Kristeva, 2011, s. 17). Yaşama dair bu olgun bilgelik, sadece kadınlık haline, kadın erkek ilişkilerine ve dış dünyaya dair bütünlüklü bir bakış açısı geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda yaşlılığın getirdiği bedensel sıkıntılar ve yaşamdan kısıtlanma hali karşısında umutlu bir tutuma kaynaklık eder.

Bu bağlamda, eril değerler açısından kadının toplum içinde edilgen bir konuma indirgendiği savaş hali içinde, yine eril bakış açısınca değersizleştirilen yaşlılık halini aktaran Colette, ulaştığı bilgelikle, kaotik bir dış dünya içinde hem kendi yaşamının hem de çevresinin kontrolünü elinde tutan bağımsız bir kadın figürü ortaya koyar.

Savaş nedeniyle karanlık bir atmosfere hapsolmuş İkinci Dünya Savaşı Paris’inde “bir çocuğun doğması, gelişmesi, konuşması, akıllı ve hayranlık uyandıran bir insana dönüşmesi; yetmiş, sağlıklı korkutucu sayıda insanın ölüme gitmesi için yeterli bin beş yüz gün”lük (Colette, 1946, ss. 28) bir zaman dilimini aktaran *L'Étoile Vesper*, Colette’in hem sağlık sorunları hem de savaş nedeniyle deneyimlemek zorunda kaldığı can sıkıntısı duygusuna dair sorgulamasıyla başlar. “Endişeli arkadaşım bir kez daha sıkıldığımı düşünecek. Sağlıklı insanlar her zaman sıkıntının zorunlu hareketsizlikten doğduğuna inanırlar. Bu, eğer ki bir bacak tarafından engellenmek yerine kolumu kaybetmiş olsaydım benim de içine düşeceğim büyük bir yanılgı” (Colette, 1946, s. 7) cümleleriyle başlayan anlatıda can sıkıntısı, ilk olarak kişisel düzlemde ele alınır. Yaşamın doğal akışı içinde, yaşlılık döneminin getirisi olarak deneyimlenen artritinden neden olduğu ağrılar ile ilgili olarak “ağrının kalçamı ve bacağımı kemirdiği geceleri kötü geceler olarak adlandırmakta tereddüt ediyorum (...) Ağrı ayakta yken yürümeme engel oluyor ama uzandığımda ona kafa tutuyorum” (Colette, 1946, s. 134) diye yazan Colette için yaşından ve sağlık sorunlarından kaynaklı can sıkıntısı, yazmak, okumak ve düşünmek gibi ağır bir bedensel çaba gerektirmeyen ancak zihni meşgul eden eylemler aracılığıyla üstesinden gelinebilir bir duygudur. “Mutlulukların geçiciliğine dair dokunaklı bir bilinç” ve “kabullenilmiş bir iç sıkıntısı” ile deneyimlenen (Maulnier, 1947, s. 482) bu dönemi yazar, “üzüntü ve karamsarlık ile bunların tersi duygular arasında tercih yapılması gereken” bir süreç olarak aktarır ve geleceği dair tasarısının “biraz daha yaşamak, onurlu biçimde acı çekmeye devam etmek” olduğunu söyler (Colette, 1946, ss. 122-123). Bu bağlamda yaşlılık her ne kadar bir fiziksel kısıtlanma, yalnızlık ve acı çekme haliyle özdeşse de yaş almış olmanın getirdiği birikim ve deneyim ile zihinsel olarak üretken ve güçlü bir döneme işaret eder.

Sözcük, kişisel alanından kamusalına uzanan ikinci bir düzlemde dış etkenler/olaylar tarafından da tetiklenen ve savaşın trajedisinin yazar üzerindeki dolaylı etkisini özetleyen bir ruh halini tanımlar:

“Can sıkıcı, her durumda kullanılıyor. Çareler mi tükendi? Sıkıcı. Bir arkadaşımız öldü ve bu ölüm, biz sevenleri için can sıkıcı. Bacağının ağrması can sıkıcı” (Colette, 1946, s. 19).

Can sıkıntısı, son aşamada, Maurice Goudeket'nin tutuklanmasından itibaren, gündelik yaşamın en somut ve acı verici gerçeğine dönüşür. Savaşın doğrudan yazarın korunaklı alanına dâhil olduğu ve onun yaşamını doğrudan tehdit ettiği bu andan itibaren can sıkıntısı, trajik sıfatı karşısında sahip olduğu “ılımlılığı” kaybeder ve bundan böyle en kötüsünü ifade eder bir hale evrilir:

Savaşın ‘sıkıntılar’ ile birlikte– özellikle de kapıdaki zil seslerinin ve yumrukların bize, bir adamın, bu evin sahibinin, sabahın altısında yatağında kalkıp Compiègne’e gitmesi gerektiğini bildirdiği andan itibaren - dilimiz bu sıfatın kullanımını kısıtladı. Bu andan itibaren, bu adamın ve benim başıma daha can sıkıcı ne gelebilir? Sarsıntı, dudak ve omuz titremesi, göz seğirmesi; zil sesi beni zayıf düşürüyor. (...) Yirmi yaş, otuz yaş genç olsaydım narin bedenim zil sesine bağlı sıçrayışlarımı yok ederdi. Yirmi ya da otuz yaş genç olsaydım, yabancıların konuşmalarını, sesleri, çivili botların ve zilin gürültüsünü, elinde küçük valiziyle merdivenlerden inen adamın hafif ayak seslerini bu uğursuz hisler için anlatmayı bırakırdım (Colette, 1946, s. 19).

Anlatının başında aktarılan bu tutuklanma anı, *L'Étoile Vesper*'in merkezini de oluşturur. Colette, metnini bu anın öncesi ve sonrası üzerinden kurgular. Maurice Goudeket'yi bekleyişi sırasında deneyimlemek zorunda kaldığı çaresiz bekleyiş ve edilgenlik hali bir yandan yazarın kapı zilin sesiyle değişen yaşamını alt üst ederken diğer yandan savaş sırasında kendisiyle aynı yazgıyı paylaşan kadınlar ile arasında bağ kurmasını sağlar. “Beklemekten başka bir şey yapmayanlar arasında uysalca duruyorum (...) Bekleyen kadınların oluşturduğu kalabalığa sokuluyorum” (Colette, 1946, s. 28) diye yazan Colette için, bu bekleyişin hissettirdikleri, içinde buldukları koşullar ne olursa olsun tüm kadınların ortak deneyiminin parçasıdır:

Ancak “sürgün” sözcüğü tahminlerde ve haberlerde git gide daha geniş bir yer almaya başlamıştı ve çok kalabalık olan bizler, biz kadınlar bize en kötüsüyümüş gibi görünenin daha da kötüleşmekte olduğunu öğrenmenin şaşkınlığı içerisindeydik. İnsanın sevdiğine yardımcı olamaması hayal kırıklıklarının en acısıdır. Biz bu hayal kırıklığımızı tattık, yuttuk, içtik. Hayal kırıklığı, izlerini her yerde zorla kabul ettiriyor, bizi kindar ve adaletsiz kılıyordu (Colette, 1946, s. 92).

Yaşadığı bu korkutucu deneyimin kısa sürede sonlanması ve Goudeket'nin eve dönmesi, yazarın diğer kurbanlar ile kendi durumu arasındaki karşılaştırmasının da temelinde yer alır. Maurice Goudeket'nin tutuklanmasının ardından başlayan “yokluğun kâbusu” (Colette, 1946, s. 20) süreci böylelikle yazarlık kariyeri boyunca toplumsal ve siyasi olayları geri planda bırakmış olan yazarın bu konudaki duyarlılığını, tanıklığını ve adil bakış açısını da yazıya dökmesine aracılık eder. Gece yarısı evlerinden alınan kadınlar, adamlar, çocuklar, parçalanmış aileler savaşın en dehşet verici yüzünü deneyimleyenlerdir. Bu kurbanların yaşadıklarıyla karşılaştırıldığında Colette'in yaşadıkları geri planda kalır:

İşgal sırasında patlamaları, top ateşlerini ve diğer gürültü patırtıları rahatsızlıktan saymıyorduk. Ancak işgal güçlerinin komşu sokağımız Chabanais'ye yaptıkları ziyaretleri kutlayan bazı sevinç nidalarını iğrenç buluyorduk. Dahası çığlıklar, yoklamalar, düşmanın kâğıtlarla Yahudi çocukları, annelerini aldığı, Yahudi erkekleri eşlerinden ayırdığı ve erkekleri bir otobüse, seçilmiş kadınları ve ufaklıkları iki başka otobüse bindirdiği bir gece dahi – yüreğimizi kaldıran büyük bir dehşet – yaşandı... Bu ayrılıkları kendi yokluk kâbusuyla karşılaştırabilir miyim? Buna cüret edemem çünkü benim kabusum, yolunu gözlediğim, Compiègne Garına yaklaşıp, ardından metro ile Palais-Royal'in yolunu tutup, ikinci katta, kokuşmuş kıyafetleriyle birlikte Compiègne'den getirdiği anılarından sıyrıldığında son buldu (Colette, 1946, s. 21).

Öte yandan, savaş büyük acıların ortasında süregelen bir direniş öyküsüne dair sahneler de sunar. “Paris'in acıya gömüldüğü, üzüntüden ve aşığlanmadan simsiyah kesildiği ama aynı zamanda her geçen

gün daha fazla direndiği” (Colette, 1946, s. 25) bu savaş yılları boyunca, Palais-Royal, “kendini beğenmiş ve maceracı yaşlıların, kurnaz çocukların, satacak yiyecekleri olmayan dükkan sahiplerinin yurdu”na dönüşür (Colette, 1946, s. 34). Bu bağlamda, Palais-Royal savaşın ortaya çıkardığı bir “arkadaş topluluğunun” “başkaldırmak, direnmek, tüymek, tehlikeli bağları zayıflatmak, casusları kandırmak” gibi eylemler aracılığıyla, Paris’in merkezinde, gündelik yaşamın akışı içerisinde, benzerine az rastlanır bir dayanışma örneği sergilemesine tanıklık eder (Colette, 1946, s. 25). Bu dayanışmanın ortaya koyduğu direnişin temelinde ise “işgalcinin varlığını fark etmenin, ona gülümsemenin, düşman tarafından baştan çıkarılmanın ya da dehşete düşürülmenin reddi” vardır (Colette, 1946, s. 26). Yazarın dairesinin penceresinden hayranlıkla gözlemlediği bu direniş kadınlar söz konusu olduğunda, farklı bir yaşam becerisinden de beslenir. Kadınlara özgü bu bilgelik metinde yaşamak ve hayatta kalmak/tutmak eylemleri üzerinden yansıtılır. Evlerindeki, sokaklarındaki uzun bekleyişleri boyunca, çevrelerini, sevdiklerini ve yaşamlarını koruma sorumluluğunu üstlenen bu kadınlar, tüm bu süreçte, birer “domestik ve gündelik yaşam virtüöz”una dönüşürler (Colette, 1946, s. 20). Cephenin uzağında, tutsaklar için koliler hazırlayan, düşmanı yok sayan, tüm olumsuzluklara karşın gündelik yaşamın sürekliliğini sağlayan kadınların bu çabaları kadına özgü ve ataerkil kültürün değersizleştirdiği bir başkaldırıdır. Colette’e göre, gerçekte, kadınların, ataerkil bakış açısından edilgen olarak değerlendirilen, görmezden gelinen ya da garipsenen duruşlarının altında kendilerine has bir mücadele gizlidir:

Yaşamak, hayatta kalmak... Bunca yıl savaştan sonra bu sözcükler devasa bir yer tutuyor. Bizler, kadınlar için hayatta kalma ihtiyacı o kadar canlı ve bedensel zafer arzusu o kadar kadınsı ki! (...) Savaşın yaraladığı, parçaladığı, üzerlerinde keyfi zulmünün fantezilerini denediği erkekler, tüm bu yaşadıklarımıza karşın sizi şaşırtsın biziz, bizim intikam ateşimiz, ölümcül gülüşlerimiz, hiçbir şeyin yatıştıramadığı hincimiz ve darağacının etrafındaki danslarımız (Colette, 1946, s. 65).

Savaş yıllarına dair bu izlenimler, yapıtta yazarın kendi düşünce dünyası ve yaşamı özelinde aktardığı bireysel mücadelesinin de çerçevesini oluşturur. Tüm bu kargaşa, trajedi ve umutsuzluk ortamında yazarın deneyimlediği yaşama tutunma, umudunu koruma ve yaşamdan zevk alma çabası bu bağlamda yapıtın bir diğer izleğini belirler. Söz konusu izlek savaş ya da yaşlılık gibi ortak bir deneyimin parçası olarak değil bütünüyle bireysel bir yaşanmışlık ve bakış açısı üzerinden aktarılsa da yukarıda alıntılanan kadınlara özgü yaşama ve hayatta kalma mücadelesinden de izler taşır ve böylelikle ortak bir deneyime dahil olur.

Karamsar bir dünyada umudu koruma çabası

Yaşlılık ve savaşın yazarı içine hapsettiği karanlık *L'Étoile Vesper*'in çıkış noktasını oluştursa da yapıt söz konusu karanlığın gücünü kıran, yıkıcılığını zayıflatan bir bakış açısının ve yaşam bilgisinin üzerinden ilerler. Yazarın uzak ve yakın geçmişi ile şimdiki zamanı arasındaki zihinsel yolculuğu ve gelecek iyi günlere dair bekleyişi, etkisini hala sürdüren savaş yıllarının ve yaşlılığın karamsar havasını hafifletir. Anlatısının başında, yaşadığı can sıkıntısı ve acıya karşılık “acımanın bizi biçimlendirdiğini kabul etmemiz gerekir. Daha iyisi acıyı kendi yararımız hatta rahatlığımız için kullanmaktır” (Colette, 1946, ss. 7-8) diye yazan Colette, savaş yıllarının ve özellikle Maurice Goudekot’ın tutuklanmasının üzerinde yarattığı etkiyi ve bu döneme dair anılarını yazıya dökme nedenini şu sözlerle aktarır:

Bir zil sesinin uyandırdığı anılara yazılı bir biçim vermeye çalışmama şaşırıyorum. Bunun nedeni insanın her şeyden, hatta susmaktan bile bıkmaması. Savaş yıllarının bende bıraktıklarını sevmiyorum. İşgalciyi kandırmaktan ziyade işgal edilenlere iyimserlik taşımak için - çünkü iyimserlik bulaşıcıdır - harcanan çetin çabayı bile sevmedim. Karamsar ve gizlenmiş halde, iyi bir kadın havası içinde kuru gözlerle, diğer herkes gibi, devamında yaşanacak yılları bilmeksizin sıradan bulduğumuz savaş öncesi zamana geri dönebilmek için can attım (Colette, 1946, s. 36).

Yukarıdaki alıntının da ortaya koyduğu karamsar zamanlar içinde iyimser zamanlara duyulan özlem ve söz konusu iyimserliği yeniden yaşamın merkezine yerleştirme çabası yapıtta, geçmiş yaşamın anımsattığı huzurlu anlara eklenen ilkbaharı beklemek ile dışarıdaki savaştan sıyrılarak ev içindeki gündelik yaşamın düzenlenmesine aracılık eden yazmak/okumak eylemleri üzerinden aktarılır. Yazarın, Goudekett'i ve barış dolu zamanların yeniden gelişini bekleyişine eşlik eden ilkbaharı bekleyişinin yanı sıra, geçmişini anımsamak, okumak ve yazmak eylemleri, yaşlılık ve savaşın tehdidi altındaki iyimserliğin ve umudun korunması ve sürdürülebilmesi açasından vazgeçilmezdir.

Colette'in yapıtlarının tamamında, ruhsal yaralara, terkedilişlere, aşk acısına, üzüntüye karşı bir kaçış noktası olan ilkbahar Paris'in ortasında, şehir yaşamının kapalı evreni içinde kaleme alınan *L'Étoile Vesper*'de de yine bir arınma ve kaçış alanı oluşturur (Maulnier, 1947, s. 484). Nesnel olarak İkinci Dünya Savaşı yıllarına tarihlenen anlatı, yazar özelinde ilkbaharı bekleyerek geçirilen beş yıla denk gelir. Yazar için ilkbahar, bir yanı kış diğer yanı yaz olması, öngörülemezliği, başına buyrukluğu, sunduğu özgürlük dolayısıyla diğer tüm mevsimlerden daha özeldir. Döngüsel bir zamansallık içinde, diğerleri arasında beklemeye değer tek mevsim olan ilkbahar, yaşamın akışı içerisinde yeni bir dönemin bir kez daha başladığının da kanıtıdır:

Bekleme duygusu sadece ilkbahara uygundur. Ondan önce ve sonra hasat zamanını bekliyoruz, bağbozumunu hesaplıyoruz, karların erimesini umut ediyoruz. Yazı beklemeyiz, o kendini zorla kabul ettirir; kıştan korkarız. Sadece ilkbaharda, yaklaşan yeni mevsimin ılıklaştırdığı beklenmedik sis, kış ormanında bir gece yüzünü gösterdiğinde sundurmanın altındaki kuşa, geyiğe benzer bir hale bürünürüz (Colette, 1946, s. 9).

İlkbaharın yazarın yaşama dair algısındaki bu ayrıcalıklı konumu sadece simgelediği yeni bir başlangıç düşüncesiyle ilişkili değildir. İlkbahar, yazarın kişisel tarihi içinde geçmiş zamanın huzurunu ve anıları da beraberinde getiren, özlemle peşine düştüğu tek mevsimdir "Karşımdakini, yetmiş yaşıma geçmiş olduğum halde, hala daha çok inatçı bir güc ve hoşgörüsüzlükle bir mevsimi, bir çalıyı, bir gökyüzünü, bir ülkeyi, ölçüsüz ve sadece bana ait bir sahipliği özlemle aradığıma nasıl ikna edebilirim?" (Colette, 1946, s. 13) sorusunu kendine soran yazar için bu mevsim anımsattıkları ile savaşın darmadağın ettiği bir dönemde, iç huzuru korumasına yardımcı olan sarmalayıcı bir koza görevi görür. Yazarın, bu koza içerisinde canlanan anıları da, yine ilkbahar görünümleri içinden, "mavi kadifeler, pembe leylaklar, çok renkli papatyalar" (Colette, 1946, s. 188) arasında belirir. Bu doğrultuda, hareketli gençlik yılları, gazetecilik ve yazarlık kariyeri, dostları, yaşamına eşlik eden evcil hayvanları, kızının doğumu gibi anıların içerisinde yeniden anımsanan anlar, şimdiki zamanının ve yakın geçmişinin sıkıntı dolu anlarına eşlik ederler ve tıpkı Goudekett'i bekleyiş-ilkbaharı bekleyiş karşılığında olduğu gibi, karamsarlığın ve üzüntünün karşısında iyimserliği ve yaşamın canlılığını vurgularlar. Colette, geçmiş yaşama dair tüm bu "an"ları yüceltip, onları hem yaşamının hem de yazısının şimdiki zamanı içine yerleştirerek yaşamaktan, yaşlanmaktan ve ölümden duyulan endişeyi bastırır (Resch, 2004, s. 53). Dolayısıyla, belleğin canlı tuttuğu anlar yapıtta, hala mümkün olanı yok oluşun, ölümün elinden kurtaran bir aracı ve yazar açasından "varoluşsal bir çözüm" olarak sunulur (Rico, 2021, s.55). Yapıtta anıştırıldığı biçimiyle, üzerinde "hayvanlar ve arkadaşlar", "kentler ve müzikholler", "çocuklar ve evler" yazılı karton kutularda saklanan fotoğraflar ve bunların yanında çeşitli evraklar, kağıt parçaları, karalamalar yazarın hem kişisel tarihinde hem de yapıtında ayrıcalıklı bir yere sahip olmuş tüm anları bir araya getirirler (Colette, 1946, s. 149). Yazarın geçmişine doğru düşünsel yolculuğunda belleği açasından tetikleyici görevi gören, ve hem ona hem de okuruna yaşamının kısa bir özetini sunan bu anların izini taşıyan fotoğraflar ve evrakların yeniden elden geçirilmesi ve düzenlenmesi ise, genel kanının çağrıştırabileceğinin tersine, ölümün ardından geride bırakılacakların tasnifinden ziyade gelecek güzel günleri bekleyişi kolaylaştıran bir eylem olarak aktarılır:

Evrakları ayıklamak için yalnızlığımdan yararlandım. Böylesi bir işin az da olsa vasiyeti çağırıyor olması gözümü korkutmuyor. İlerleyen günlerde fotoğraflara el atacağım ama bu daha ziyade eğlence için olacak. Fotoğraf müzem o kadar neşeli ki! Figüranlarının hiçbiri onun neşesini kaçıramıyor (Colette, 1946, s. 169).

Karşıtlıklarla örülü bir dünyada umudu canlı tutmak için yazar açısından en az ilkbahar ve geçmiş anılar kadar vazgeçilmez olan yazmak ve okumak eylemlerine gelindiğinde Colette öncelikle, söz konusu eylemlerle ilişkisinin yaşamının bu döneminde geçirdiği değişimi aktarır. Yazarın yaşamı boyunca gece ritüelleri arasına dâhil olan yazmak eylemi bu dönemde, özellikle akşam saatlerinde yerini okumaya bırakır. Okumak, yazarın ağırları ve can sıkıntısı nedeniyle uzun ve zor geçen gecelerin üstesinden gelmesini kolaylaştıran en zevkli etkinliğe dönüşür:

Eski kitaplarım özellikle geceleri, akşamın onuyla sabahın üçü arasında şekillenirdi. Bu verimli gece faaliyetini – telefonda, arkadaş ziyaretlerinden ve her tür kaygıdan kurtulmuş yazar eğlencesi – altmışlı yaşları geçince sürdürmek zor (...) Benim için artık romanları, seyahatnameleri okuma, daha önce okunmuş kitaplara doğru huzurlu bir dönüş yapma lüksünün zamanı (Colette, 1946, s. 39).

Bununla birlikte, yazmak eylemine dair tek değişiklik eylemin oluş zamanında gerçekleşmez. Yazar yine bu dönemde yazdıklarının içeriğine ve söz konusu eyleme bakışına dair gerçekleşen değişimlerden de bahseder. Yazının “bir resim, çoğu zaman bir resim, bir yüz, neredeyse her zaman bir açıklama” (Colette, 1946, s. 157) olduğunu vurgulayan yazar için yazısının bu dönemde geçirdiği değişimler, yaşamının büründüğü yeni çehreyi de görünür kılar. Kapalılık ve kısıtlılık hali nedeniyle, geçmiştekinden farklı olarak yazısını dışarıdaki hareketli yaşamın sunduklarıyla besleyemeyen Colette, bundan böyle görüş alanı içinde kalan bir “mikrokozmos”un sunduklarını yapıtlarına taşır (Dugast-Portes, 1999b, s. 150). Colette, yazdıklarının içeriğini ister istemez etkileyen bu kısıtlılığa karşın yaş itibarıyla geldiği noktada, kitaplaştırma ya da yayımlama endişesi olmadan özgürce gerçekleştirdiği yazmak eyleminin söz konusu değişimini şu cümlelerle aktarır:

Bu sayfaları yayımlatmayabilirim. İlk kez hiçbir şeyi hesap etmeden yazıyorum. Etrafı geleceği belli olmayan defter yapraklarıyla sarılı olmak bir yazarın yaşamı ve davranış biçimi açısından ne büyük bir yenilik. Elli üç yıldır yazıyorum. Elli üç yıldır maddiyat endişesi ve belirli bir tarihe verilen sözler çalışma düzenimi ve varoluşumu belirliyor. “Editörüme söz verdim... En geç kasma kadar...” Romanlar, öyküler, romanlaştırılmış bölümler, ustaca hazırlanmış kurgu ve gerçek düzenlemelerinden kurtuldum. Ama işte şimdi de yürüme engeli ve yıllar beni artık yalanla günaha girmeme haline soktular ve beni her tür romansal olayın dışına attılar. Artık pencereimin camından görünenlerden, gökyüzünün ya da bir gözün parlamasından, büyütecimin büyüttüğü takımyıldızından, mucizelerden başka bir şeye sahip değilim (Colette, 1946, ss. 155-156).

Colette’in yazarlık yaşamındaki yeni bir dönemi, *L'Étoile Vesper* ile görünür olacak değişimi işaret eden bu satırlar aynı zamanda yeni bir güçle donanacak yazının başlangıç noktasını gösterir. Savaşla, ağırlarla, yalnızlıkla geçen beş yıl boyunca yazmak, yazar açısından kendi yaşamı üzerindeki hâkimiyetini, çevresindeki yaşamın akışı üzerindeki denetimini bütünüyle kaybetme tehdidine karşı bir çıkış yoluna dönüşür. “Yalan ile gerçeği birbirine karıştıran tuzaklardan biri” olan ve insanın edilgen biçimde, “yeniden kendi yaşamının efendisi” olmayı beklediği bu dönemde yazılanlar böylelikle yeni bir nitelik kazanır (Colette, 1946, s. 85). Bundan böyle “artık aşağıdaki bahçesine yukarıdan hükmeden, bu bahçeyi dolduran küçük dünyaya ve okuruna öğütler ve tavsiyeler dağıtarak anaç gücünü gösteren” bir Colette vardır (Lafon, 1993, s. 80).

Colette’in Maurice Goudekot’nin tutuklanacağını haber veren zil sesi ile başlayan anlatısı en kötü zamanların karanlığı karşısında sığındığı iyimser bilgeliliği ile son bulur. Yaşına, sağlığına, yaşadıklarına ve bundan sonra yaşayacaklarına dair geliştirdiği bakış açısı ve yazısının büründüğü yeni karakter sayesinde yazar içine çekilme tehdidi altında kaldığını hissettiği kötümserlikten kurtulur. Kısıtlılığın ve

bağımlılığın içinde yazmak aracılığıyla kendisine sınırsız bir özgürlük alanı yaratan yazar, şimdiki zamanına ve geleceğine yön veren/verecek olan umudunu, olumsuzlukları reddetmeksizin söz konusu alanda diri tutar. Karanlık, anlatının sonunda yerini, artık savaşı gerisinde bırakmış şimdiki zamanın ve geleceğin vadettiği dinginliğe, iç huzuruna ve heyecanla beklenen ilkbahar havasının getirdiği umuda bırakır:

Hava güzel. Çim son yağmur suyunu içiyor. Bahçıvanın tarhların etrafındaki hareketleri bize, çiçeksiz geçen beş yılın ardında, kırmızının, pembenin, eflatunun sonbahar Palais-Royal'ini onurlandıran uyumuna yeniden kavuşacağımızın sözünü veriyor. Erken bir mayıs havası. Zonklamalar ve dalgalarla gelen, tren pistonununkilere benzer müzikal ritimlerle ifade edebileceğim katlanılabılır bir acı çekiyorum (...) Bugün için kayda geçireceğim daha iyi bir şey var mı? Şüpheliyim. Beni burada noktayı koymaktan, son demekten kim alıyoyuyor? Bu kitabın hiçbir bölümü son bölüme ya da yüce bir amaca doğru ilerlemiyor. "Bize anılarınızı teslim etmeye ne zaman karar vereceksiniz?" Sevgili editör, anılarımı bugün olduklarından daha fazla, daha iyi ya da daha eksik yazmayacağım (Colette, 1946, ss. 184-185).

Sonuç

Bir savaş ve yaşlılık dönemi anlatısı olan *L'Étoile Vesper* bir yandan Colette'in yaşlılık dönemine koşut olarak geçirdiği bedensel, zihinsel değişimi yansıtırken diğer yandan bu değişimin karanlık bir dönemin deneyimlenmesi sırasındaki etkisini gösterir. Colette'in umudu, yaşamın zevklerini ve renklerini yücelten bakış açısından kaleme alınan yapıt, İkinci Dünya Savaşı'nın insani trajedilerinin acısını yadsımaksızın, yaşamın yazmak, okumak, ilkbaharı beklemek gibi zevklerini ve geçmiş zamanın güzel anlarını zamandizinsel bir düzen izlemeksizin, bütünüyle Colette'in "ben"inin öznelliği ve döneme dair tanıklığı içinden sunar. İkinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu karanlık ve karamsarlık ile bedensel kısıtlanma yazarın gücünü doğanın, gündelik yaşamın, geçmişin neşeli anlarının kendisine sunduklarından alan iyimser ve umutlu yaklaşımını zaman zaman örselese de bütünüyle değiştiremez. Fiziksel olarak, Palais-Royal'in bahçe sınırlarında son bulan dış dünya her ne kadar savaşın kötücüllüğünün etkisi altında kalmış olsa da yazar, yaşamın zevklerine tutunarak sürdürdüğü zihinsel ve ruhsal mücadelesi ile, kötümserlik ve iyimserlik arasındaki dengeyi kurmayı başarır. Yılların getirdiği yaşam becerisi ve bilgisi ile bunlara eşlik eden yazı yazarın kendi özgür ve uyumlu dünyasını oluşturmasını sağlar.

Yapıtın bir diğer özelliği sıklıkla toplumsal ve siyasal olaylar karşısında duyarsız kalmakla ve İkinci Dünya Savaşı sırasında işbirlikçilerle yakın ilişkiler kurmakla eleştirilmiş yazarın, yaşadığı kişisel deneyim üzerinden savaş sırasında yaşanan trajedileri anlatısına taşıması ve savaşın kurbanlarıyla, özellikle Parisli kadınlarla arasında ortaklık kurmasıdır. Bu bağlamda, kadınlara özgü hayatta kalma ve hayatta tutma becerilerine atıf yapan yazar, kendi gündelik yaşamından kesitler sunduğu anlatısında kendisinin de söz konusu beceriler sayesinde hayata tutunduğunu vurgular. Hayatta kalmanın yaşamdan zevk almak ve her şeye karşın umudu koruma çabası ile olanaklı olduğunu ve bunun da özellikle kadınlara has bir beceri olduğunu vurgulayan yapıt, bu yönüyle savaşa ve yaşlılığa dair kadın anlatıları içinde de önemli bir yere sahiptir.

Kaynakça

- Colette, S-G. (1946). *L'Étoile Vesper*. Paris: Fayard.
- Dugast-Portes, F. (1999a). "L'Étoile Vesper". F. Dugast-Portes (ed.), *Colette: Les pouvoirs de l'écriture* içinde (ss.175-189). Rennes: Presses Universitaires de Rennes. DOI: 10.4000/boks.pur.33693.
- Dugast-Portes, F. (1999b). "Colette et le Palais Royal". F. Dugast-Portes (ed.), *Colette: Les pouvoirs de l'écriture* içinde (ss. 148-161). Rennes: Presses Universitaires de Rennes. DOI: 10.4000/boks.pur.33690.

- Keilhauer, A. (2005). "Neutralisée ou inquiétante: Représentations de la femme vieillissante dans la littérature française", *Gérontologie et société*, Cilt: 28, Sayı: 114, ss. 149-165. DOI: 10.3917/gs.114.0149.
- Kristeva, J. (2011). *Colette, un génie au féminin*. La Tour d'Aigues: L'Aube.
- Lafon, D. (1993). "Les Charms du mirage Colette", *Études littéraires*, Cilt: 26, Sayı: 1, ss. 73-86. DOI: 10.7202/501032ar.
- Lejeune, P. (2010). *L'Autobiographie en France*. 3e éd. Paris: Armand Colin.
- Maulnier, T. (1947). "L'Étoile Vesper", *Revue des Deux Mondes*, Cilt: 4, Sayı: 16, ss. 480-485. <https://www.jstor.org/stable/44205028>.
- Milkovitch-Rioux, C. (2000). "Écritures féminines de la guerre", *L'Esprit Créateur*, Cilt: 40, Sayı: 2, ss. 3-8. <https://www.jstor.org/stable/26288271>.
- Ozouf, M. (1999). *Les mots des femmes*. Paris: Gallimard.
- Resch, Y. (2004). "La poétique de l'instant", *Notre Colette*
- Rico, J. (2006). "L'Étoile Vesper et Le Fanal bleu de Colette: Encore du temps, encore...". J. Kristeva (ed.), *Le Temps de la mémoire: le flux, la rupture, l'empreinte* içinde (ss. 443-455). Pessac: Presses Universitaires de Bordeaux. DOI: 10.4000/books.pub.28006.
- Rutkowski, A. (1981). Le camp de Royallieu à Compiègne (1941-1944). *Le Monde Juif*, Cilt: 104, ss. 121-150. <https://www.cairn.info/revue--1981-4-page-121.htm>.